

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра спортивних та рекреаційних ігор

Пазичук О. В.

Лекція № 4

Організація та проведення змагань, система розіграшу

з навчальної дисципліни

**"ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОБРАНОГО ВИДУ СПОРТУ
ТА СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ"**

галузь знань: 01 Освіта

спеціальність: 017 Фізична культура і спорт

факультет спорту

факультет педагогічної освіти

Рівень освіти: бакалавр 1 курс

спеціалізація: регбі-7

Львів – 2019

Тема: Організація та проведення змагань, система розіграшу

Зміст;

1. Організація проведення змагань
2. Перший етап. Положення про змагання
3. Другий етап
4. Третій етап
5. Системи розіграшу
6. Система за колом
7. Система з вибуванням.
8. Змішана система.

Організація проведення змагань

Змагання з регбі - невід'ємна частина навчально-тренувального процесу. Вони мають особливе значення для вдосконалення спортивної майстерності гравців, сприяють вихованню рухових навичок і вольових якостей.

Змагання - це своєрідний підсумок тренувальної, виховної та організаційної роботи тренера і колективу. Участь в них впливає на характер гравців. Тому змаганням повинна передувати копівка тренувальна робота. При плануванні змагань слід враховувати вік і рівень підготовки учасників.

Про початок змагань треба сповістити любителів спорту, підготувати майданчик, перевірити інвентар, підготувати місце для глядачів.

Організатори змагань повинні завчасно продумати сценарій відкриття та закриття змагань. Для цього необхідно потурбуватися про музичне супроводження; виділити, хто командуватиме парадом і прийматиме його; визначити місце збору учасників змагань, порядок виходу команд, розміщення їх у залі; підготувати прапор і провести репетицію його підйому, ознайомити капітанів команд з процедурою підйому прапора; визначити порядок виходу команд із залу.

Під час змагань на стенді вивісити таблицю і занести результати гри відразу після її закінчення. Зал радіофікувати. Перед кожною грою знайомити глядачів з гравцями команд і суддівською бригадою.

Після закінчення змагань провести заключний спортивний парад, підбити підсумки та провести церемонію нагородження переможців.

Змагання - прекрасний засіб пропаганди гри, вони сприяють залученню до занять баскетболом, виявляють найбільш здібних для дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Організація та проведення змагань складається з трьох етапів.

Перший етап - підготовка до змагання: підготовка спортивної бази; складання положення про змагання та відправлення його майбутнім учасникам;

реклама - афіші, плакати, інформація у пресі, на радіо і телебаченні тощо; замовлення готелю чи іншого житла для проживання учасників і суддів; створення організаційного комітету по проведенню змагань і розподіл обов'язків між його членами; підготовка заходів, що стосуються культурної програми, а також процедури відкриття змагань.

Положення про змагання має такі розділи:

1. Мета і завдання. Мета змагань (зміцнення здоров'я учасників, підбиття підсумків навчальної роботи, популяризація баскетболу, формування збірної команди для участі в змаганнях вищого рангу). Завдання залежить від масштабу і виду змагань.

2. Місце і термін проведення: місце (база), де проводяться змагання; числа певного місяця і року.

3. Керівництво змаганнями: організація, що проводить змагання, суддівська колегія.

4. Учасники змагань: назви команд, вік учасників, їх кваліфікація; кількість учасників, які вносяться в заявку.

5. Умови проведення змагань: системи розіграшу; порядок визначення переможця. Як правило, у баскетболі за перемогу команда отримує 2 очки, за поразку - 1 очко, за неявку - 0 очок. У випадку, коли дві чи більше команд наберуть однакову кількість очок, перевага надається тій команді, у якої кращі:

- результати в особистих зустрічах;
- різниця закинутих і пропущених м'ячів;
- більше перемог;
- більша кількість закинутих м'ячів.

Коли всі ці показники рівні, переможець може бути визначений шляхом жеребкування.

6. Нагородження команд та учасників. Як правило, команди нагороджуються вимпелами та грамотами, а гравці грамотами та медалями відповідних гатунків. Можливо також нагородження гравців і тренерів команд цінними призами.

7. Умови прийому команд: організація, що фінансує змагання; дата приїзду і від'їзду команд; умови проживання і харчування.

8. Форми та терміни подання заявок і перезаявок, порядок оформлення команд та учасників (форма заявок команд може додаватися до положення).

10. Місце та час проведення жеребкування.

Положення про змагання затверджується керівником організації, що проводить змагання.

До положення про змагання додається кошторис витрат, який складається з таких розділів:

1. Найменування змагань.
2. Терміни та місце проведення.

3. Кількість судців.
4. Кількість учасників (в тому числі немісцевих): витрати на їх розміщення, харчування, проїзд.
5. Витрати на оренду залу.
6. Витрати на рекламу - афіші, плакати тощо.
7. Транспортні витрати.
8. Канцелярські витрати.
9. Витрати на оплату обслуговуючого персоналу.

Другий етап - безпосереднє проведення змагання: допуск команд до змагання; проведення жеребкування; затвердження календаря змагання, практичне проведення ігор.

Допуск до змагання здійснює мандатна комісія згідно з положенням про змагання. Відповідальність за допуск несуть головний суддя змагання, головний лікар змагання і представник мандатної комісії.

Жеребкування здійснюється з метою присвоїти командам певні номери, які використовуються при складанні календаря змагання. Застосовується два способи жеребкування: загальне жеребкування (усіх команд водночас); розсіювання команд.

Розсіювання команд дозволяє сформувати підгрупи (коли у змаганні бере участь велика кількість команд і воно проходить у два етапи: спочатку ігри у підгрупах, а потім - фінал) приблизно однакові за силами.

Використовуються дві схеми розсіювання: за жеребкуванням і "змійка". Якщо розсіювання провадиться за жеребкуванням, береться кількість команд, яка відповідає кількості підгруп, і між ними кидається жереб для розподілу цих команд по підгрупах. Далі у такій же послідовності розподіляється за жеребом наступна група команд.

За умов розсіювання за схемою "змійка" командам присвоюються номери відповідно до їх місця, яке вони зайняли на попередніх змаганнях. Далі ці команди згідно з присвоєними їм номерами розподіляються по підгрупах. Наприклад, схема розподілу 12 команд на дві підгрупи буде мати такий вигляд:

Відповідно до системи розіграшу і підсумків жеребкування команд складається і затверджується календар змагання.

Третій етап - оформлення документації: підбиття підсумків, нагородження команд.

Наприкінці змагання оформлюється папка, в якій повинні бути такі документи:

1. Положення про змагання.
2. Кошторис витрат.
3. Заявки команд.

4. Календар.
5. Протокол ігор.
6. Турнірна таблиця.
7. Звіт головного судді.

Календар визначає порядок, термін та місце проведення змагання від початку до кінця ігор чемпіонату.

Перед початком кожної гри заповнюється протокол. Наприкінці матчу протокол підписують судді.

Результати ігор заносять у спеціальну таблицю 5.

№ п/п	Команди	1	2	3	4	Співвідношення м'ячів	Кількість очок	Місце
1		XXX						
2			XXX					
3				XXX				
4					XXX			

У звіті головного судді дається стисла характеристика змагання: організація, стан спортивних споруд, робота суддівської колегії і обслуговуючого персоналу, відзначаються негативні моменти і пропозиції щодо поліпшення проведення змагання у майбутньому. У кінці звіту вказуються спортивні результати команд, виконання спортивних розрядів тощо.

системи проведення змагань

Є три основні системи проведення змагань зі спортивних ігор:

- 1) колова;
- 2) кубкова;
- 3) змішана, що є комбінацією перших двох.

1. Колова система полягає в тому, що кожна команда зустрічається з усіма командами в певній послідовності по одному разу, якщо змагання відбуваються в одне коло, і двічі – якщо у два кола.

Кількість ігрових днів (турів), необхідних для проведення змагань за коловою системою, при парній кількості команд-учасників буде на одиницю менша, а при непарній – відповідати їй.

1.1. Перший спосіб. Якщо змагання проводяться в одному місці (майданчиках, в залах) для всіх учасників учасників Щоб визначити кількість зустрічей при проведенні змагань за коловою системою в одне коло, користуються такою формулою:

де А – кількість учасників, Х – кількість зустрічей. Наприклад, кількість команд – 7,

Таблиця 3

Розподіл ігор за днями при наявності 7 команд

1-й день	2-й день	3-й день	4-й день	5-й день	6-й день	7-й день
1–2	1–3	1–4	1–5	1–6	1–7	1–0
0–3	2–4	3–5	4–6	5–7	6–8	7–2
7–4	0–5	2–6	3–7	4–8	5–2	6–3
6–5	7–6	0–7	2–0	3–2	4–3	5–4

Таблиця 4

Розподіл ігор за днями при наявності 8 команд

1-й день	2-й день	3-й день	4-й день	5-й день	6-й день	7-й день
1–2	1–3	1–4	1–5	1–6	1–7	1–8
8–3	2–4	3–5	4–6	5–7	6–8	7–2
7–4	8–5	2–6	3–7	4–8	5–2	6–3
6–5	7–6	7–8	2–8	3–2	4–3	5–4

Для проведення змагань за коловою системою з участю 7 команд в одному колі треба провести 21 зустріч.

Календар ігор за коловою системою можна записати так. Номери, що відповідають кількості команд, які (за парної кількості команд) об'єднуються попарно, починаючи з першого номера, записують у лівому стовпчику зверху. Далі, починаючи з другого номера, який записують у другому стовпчику навпроти першого номера, а потім послідовно пишуть останні номери (табл. 3, 4).

Для складання наступних днів гри номери пересувають проти годинникової стрілки, залишаючи перший номер на тому самому місці.

У разі непарної кількості команд-учасників умовно додається «0», у цей день одна команда вільна від гри.

1.2. Другий спосіб. Якщо змагання проводяться на полях (майданчиках, в залах) учасників, то виникає потреба чергувати порядок змагань на «своєму» та «чужому» полі. Для цього варіанту календар складають способом «змійка». Відповідно до кількості учасників змагань (команд) креслять таку саму кількість вертикальних ліній. Цифру 1 (команда або учасник під цим номером) ставиться під першою лінією. Далі половину номерів загальної кількості команд або учасників записується справа від першої лінії знизу догори в арифметичному порядку. Інша половина записується зліва в зворотному порядку. Над другою лінією записується число, що йде за $N/2$ (тобто з порядковим номером $N/2+1$). Надалі номери записують справа від ліній, а додаткову цифру – по черзі під та над

лінією. Ігрові пари складають номери, що знаходяться в сусідніх стовпчиках. Кількість зустрічей за такою схемою визначається формулою:

$$X=N(N-1),$$

де N - кількість учасників (або команд), X - кількість зустрічей.

Результати розіграшу за коловою системою записують за формою (табл. 5).

1.3. Відбірково-круговий спосіб

При проведенні змагань цим способом учасників (команди) розділяють спочатку на попередні групи, в яких кожен спортсмен (команда) зустрічається зі всіма суперниками даної групи. Потім спортсмени, що зайняли кращі місця в групі (у більшості видів спорту 1 - 3 місця, але не більше 50 % учасників даної групи), переходять в наступний тур (сходінку) змагань. Цих учасників знов розбивають на групи, які проводять поєдинки між собою для наступного відбору, аж до фінальної зустрічі (туру), в якій і визначають переможця змагань.

При достатньо великій кількості спортсменів (команд), що беруть участь, відбірково-круговий спосіб дозволяє учасникам набути певного досвіду змагання (у турах, що проводяться круговим способом).

2. Спосіб прямого вибування (кубковий, олімпійський).

Система змагань, заснована на способі прямого вибування, застосовується тоді, коли є необхідність провести змагання для великого числа учасників в стислі терміни.

По цій системі визначаються тільки перше і друге місця учасників. Більшість же команд (учасників) мають дуже мало зустрічей.

У змаганнях, що проводяться цим способом, учасник (команда), що програв поєдинок, вибуває з подальших змагань.

Загальне число зустрічей за цією схемою обчислюється за формулою:

$$X=N-1$$

Розіграш по системі з вибуванням проводиться за заздалегідь складеною таблицею, яка визначає порядок зустрічей. Всі команди у відповідності до жеребкування отримують номери.

Якщо кількість команд парна, то всі команди вступають в змагання з першого дня (туру). В цьому випадку всі команди розташовуються по вертикалі зверху вниз.

В цьому випадку перша команда зустрічається з другою, 3-а з 4-ою і так далі. Пари другого дня складаються з переможців першого дня (туру). Якщо число команд не

кратне 2, то робиться так, щоб до другого туру кількість команд стала кратна 2. Тому в останньому випадку в перший день (у першому турі) виступають не всі команди.

Кількість команд що беруть участь в першому турі (у перший день) іноді визначається по формулі:

$$(N - 2^n) \times 2 = X,$$

де N - число команд, що беруть участь; 2^n - такий ступінь два, при якій виходить число команд менше ніж N, але що наближаються до N, тобто до загальної кількості команд.

Наприклад: Число команд, що беруть участь, рівне 10, отже

$$(N - 2^n) \times 2 = (10 - 2^2) \times 2 = (10 - 4) \times 2 = 12$$

Отже, в перший день грають 12 команди.

Учасники першого дня можуть визначатися за правилом: у перший день грають команди, що мають середні номери таблиці, і не грають крайні номери, розташовані зверху і знизу таблиці.

Якщо кількість команд парна, то зверху і знизу грає однакова кількість команд, а якщо непарне, то знизу не грає на одну команду більш ніж зверху.

У зв'язку з тим, що команда, що програла, або учасник припиняють боротьбу за 1-е і 2-е місце, можливі утішливі поєдинки між спортсменами, що програли, що дозволяють їх переможцям продовжувати подальші змагання. Допускається також варіант вибування спортсмена з подальших змагань не після першої поразки, а після двох. При проведенні змагань великий вплив має жеребкування спортсменів (команд), яке може звести в поєдинку сильних і слабких. Тому важливим моментом об'єктивізації проведення змагань у такий спосіб також є **розсіювання учасників**, що істотно впливає на упередженість виявлення переможців.

Незалежно від способів проведення, змагання можуть складатися з двох основних турів: попереднього і фінального. Природно, що залежно від кількості учасників між попередніми і фінальними змаганнями можуть бути проміжні ступені: 1/8; 1/4; 1/2 фіналу.

При проведенні змагань способом прямого вибування, загальна кількість ігор завжди на одиницю менше, ніж кількість команд-учасників.

Для того, щоб команди або учасники, що вибули з боротьби за перше і друге місце, продовжили змагання, цей спосіб іноді передбачає так звані «утішливі тури», в яких визначається доля місць до третього включно.

3. Змішаний спосіб

3.1. Всі спортсмени (команди) заздалегідь беруть участь в одному - трьох турах, що проводяться відбірково-круговим способом. Потім переможці попередніх змагань зустрічаються між собою відповідно до жеребкування способом прямого вибування. Кількість фіналістів, як і кількість переможців попередніх змагань, визначається Положенням про змагання. Фінальні поєдинки проводяться круговим способом.

Можливі варіанти змішаного способу, коли після турів, проведених відбірково-круговим способом, фінальні поєдинки проводяться способом прямого вибування.

Приблизно за такою схемою проводяться популярні в багатьох країнах Європи змагання в спортивних іграх, що є серіями стикових ігор (плей-офф) - багатоетапної системи змагань. На першому етапі команди проводять змагання в своїх лігах або групах. На другому етапі кращі команди першого етапу (положення про змагання визначає їх кількість в кожній групі, лізі) проводять кругові змагання в два тури або більше. Потім, на третьому етапі проводиться серія стикових чверть фінальних ігор з вибуванням після кожної серії (наприклад, команда, що зайняла 1 місце, грає з командою, що зайняла останнє місце, і т. д.). Зазвичай суперники зустрічаються двічі або навіть чотири рази. Після цієї серії переможці пар проводять півфінальні матчі (або серії ігор), в яких виявляються дві команди, що грають за перше місце.

Так само розігрується і решта місць. Популярність цієї системи і її розповсюдження останніми роками багато в чому пов'язані з прагненням зробити змагання максимально видовищними і інтригуючими, з непередбачуваним результатом і, через це привабливими в комерційних цілях (телебачення, лотереї і т. д.)

Безсторонність виявлення переможців в змаганнях, що проводяться змішаним способом, багато в чому залежить від результатів жеребкування. Найбільш об'єктивним є розсіювання спортсменів (команд) по попередніх групах відповідно до їх спортивної кваліфікації, що визначається за наслідками попередніх змагань.

3.2. Швейцарський спосіб проведення змагань

Найчастіше цей спосіб застосовується при проведенні змагань по шахах і шашках.

У змаганнях, що проводяться цим способом, в першому турі всі учасники зустрічаються у відповідності до жеребкування. А потім за підсумками першого туру складаються три групи:

- 1) учасники, що набрали одне очко (що отримали перемогу);
- 2) учасники, що набрали 0,5 очка (що зіграли внічию);
- 3) учасники, що потерпіли поразку (що мають 0 очок).

Другий тур проводиться в групах також за жеребом. За підсумками другого туру складаються нові три групи. Положення про змагання визначає кількість турів,

після чого підраховується кількість очок, набраних кожним учасником у всіх турах, і визначається його місце.

3.3. Спосіб проведення змагань із зрівнюванням (гандикапом)

Для проведення змагань учбово-тренувального або показового характеру за участю спортсменів різної кваліфікації при метричній оцінці результатів можна застосовувати «зрівнювання» учасників за допомогою гандикапу (фора).

Змагання з гандикапом підвищує інтерес у слабких учасників і одночасно мобілізує сильних.

Додаток № 1 до Положення (Регламенту)

"УЗГОДЖЕНО"

Президент федерації
баскетболу України
_____ М.Ю. Бродський
_____ 2017 р.

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Голова Асоціації баскетболу
Західного регіону України
_____ О.В. Пазичук
_____ 2017 р.

РЕГЛАМЕНТ

Аматорської ліги ЗРУ з баскетболу (регбі) – «Ліга Чемпіонів» в сезоні 2017-2018 р. (серед команд-переможців обласних чемпіонатів (чоловіки) .

Мета і завдання даних змагань з баскетболу проводиться з метою:

- подальшого розвитку і популяризації баскетболу в західному регіоні України;
- можливість переможцям обласних змагань спробувати свої сили на більш високому рівні;
- підготовка команд для виступу у вищих дивізіонах чемпіонату України з баскетболу;
- підвищення майстерності українських баскетболістів;
- вдосконалення практичних навичок молодим арбітрам.

1.Учасники змагань.

Аматорську лігу ЗРУ з баскетболу – «Ліга Чемпіонів» – утворюють підгрупи: Північ, Південь та учасники Чемпіонату України І ліги групи «Захід».

Північ : Волинська, Рівненська, Житомирська, Хмельницька, Вінницька,;

Південь: Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська, Чернівецька області;

Відповідальність за проведення змагань покладається на Асоціацію баскетболу західного регіону України.

2. Форма проведення:

2.1. Три етапи.

1-й етап – попередній , листопад 2017 – березень 2018 року.;

2-й етап - півфінали, квітень 2018 року;

3-й етап – фінал, травень 2018 року.

2.2. Попередній етап Західного регіону проводиться по двом підгрупам, у кожній з яких по п'ять команди. Це чемпіони областей та міст, які будуть розділені за територіальним принципом. Команди грають за коловою схемою: одна гра дома- одна гра в гостях. До наступного етапу виходить по дві команди (перше та друге місце) з кожної підгрупи.

2.3. Півфінальний етап Західного регіону утворюють по дві команди (перше та друге місце) з кожної підгрупи та чотири команди які посіли третє - шосте місце у першій лізі групи «Захід». Вони діляться на дві підгрупи (схема розподілу буде вказано додатково).

В кожній підгрупі команди грають за коловою схемою в одне коло. До наступного етапу виходить по дві команди з кожної підгрупи.

2.4. На фінальному етапі Західного регіону чотири команди грають за олімпійською системою і визначають переможців та призерів «Ліга Чемпіонів» - Аматорської ліги ЗРУ з баскетболу.

3. Організації які беруть участь у змаганнях і вимоги до учасників.

3.1. До участі у змаганнях допускаються команди, які стали чемпіонами області у сезоні 2016- 2017 роках, а також чотири команди першої ліги групи «Захід», що не попали до фіналу у сезоні 2017-2018р. (команди які посіли третє - шосте місце у першій лізі групи «Захід» .

3.2. Участь у змаганнях можуть брати гравці, які брали участь у чемпіонатах області та гравці команд Першої ліги, які зіграли не менше 50% ігор за свою команду у цьому сезоні.

3.3. Дозволяється доукомплектувати з першого етапу команду чемпіона області гравцями інших команд, які брали участь у чемпіонаті цієї ж області за інші команди, але не більше 3 чоловік.

4. Фінансування.

4.1. На кожному етапі **організація що відряджає** несе витрати щодо відрядження команди (12 гравців та 2 тренера) за наступними статтями витрат:

- проїзд до місця змагань і зворотно;
- медичного страхування гравців;
- проживання, харчування гравців та тренерів.

4.2. Команда господар туру на першому та другому етапі ліги чемпіонів: оплачує:

- комісару (представнику ФБУ або АБЗРУ) за одну гру– 200,0 грн.;

- судді на ігровому майданчику за одну гру: без ліцензії ФБУ – 250,0 грн., з ліцензією ФБУ -300,0 грн., (гру обслуговіє два судді в полі);
- суддям за столом (секретарю, секундометристу, оператору часу кидка та лікарю) за одну гру – 100,0 грн.;
- несе витрати по оплаті приїжджих суддів та комісару: проїзд, проживання та харчування.

4.4. Сума заявочного (благодійного) внеску на участь у кожному етапі становить 500,0 грн. з кожної команди. Кошти перерахувати на АБЗРУ: розрахунковий рахунок ЛБК “Медін” 2600738802, ПАТ АКБ “Львів” м. Львів, МФО 325268, ЗКПО 22376214

4.5. Витрати на працівників АБЗРУ, що займаються організацією змагань та нагородженню призових місць в Західному регіоні несе АБЗРУ.

5. Технічні вимоги до учасників змагань Західного регіону.

5.1. Для участі у змаганнях команді необхідно подати:

5.1.1. Офіційну заявку на участь в електронному вигляді (sport-abzru@ukr.net) та з підписами та печаткою відіслати поштою на адресу АБЗРУ:

Пазичук О.В., вул. П. Панча, 11/65, м. Львів, 79020.

5.1.2. Ксерокопію підсумкової таблиці чемпіонату області з печаткою обласної (міської) федерації.

5.1.3. Коротка інформація про команду з юридичною адресою та електронною адресою, телефонами керівників, тренера.

5.2. Команда має мати єдину форму з номерами.

5.3. Перед першою грою на кожному етапі гравці мають представити документ, що підтверджує його особу та місце проживання: паспорт, студентський квиток або довідка.

5.4. Після закінчення змагань в Західному регіоні подається звіт до ФБУ.

6. Даний регламент є офіційним викликом на змагання.

Заявку на участь у змаганнях подати до 25.10. 2017р.

Рекомендована література

Основна:

1. Аненкова В. В. Регби: правила соревнований. – Москва : Физкультура и спорт; 1981.

2. Варакин Б. А. Предсоревновательная подготовка квалифицированных регбистов : автор. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 „Теория и методика физического воспитания и спортивной тренировки” / Варакин Борис Александрович ; ВНИИФК. – М., 1983. – 24 с.

3. Гарсиа А. Регби. Техника. Тактика. Тренировочный процесс / А. Гарсиа, Ж. Фурукс. – Париж : РоберЛафон, 1984. – 218 с.

4. Мартиросян А. А. Методические основы подготовки команд по регби-7 в ВУЗах Украины / Мартиросян А. А., Подоляка О. Б. // Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях : сб. науч.

тр. – Харьков: ХГАДИ, 2005. – С. 114–115.

5. Пасько В. В. Совершенствование учебно-тренировочного процесса на основе учета параметров специальной физической подготовки регбистов / В. В. Пасько // Физическое воспитание студентов. 2014. - № 3. – С. 49–56.

6. Пулэн Р. Регби. Игра и тренировки / Р. Пулэн ; пер. с англ. – Москва, 1978.

7. Спортивные игры / под ред. Ю.М.Портных. – Москва : Физкультура и спорт, 1975.

8. Физкультура и спорт : малая энциклопедия / пер. с нем. – Москва, 1982.

9. Правила спортивных игр и состязаний : иллюстр. энциклопед. спр. / пер. с англ. – Минск, 1998.

10. Хилл Р. Р. Регби: пособие для учителей, тренеров и игроков. –Веллингтон : Новая Зеландия, 1977. – 165 с.

11. Холодов Ж. К. Основы подготовки регбистов / Ж. К. Холодов, Б. А. Варакин, В. К. Петренчук. – Москва : Физкультура и спорт, 1984. – 189 с.

Допоміжна:

1. Васильчук А. Л. Перспективи електрогоніометрії при удосконаленні спортивної моторики / А. Л. Васильчук, Є. Н. Приступа // Роль фізичної культури в здоровому способі життя : [тези доп.] III Регіон. наук.-практ. конф. – Львів, 1992. – С. 134–136.

2. Данилевич М. В. Вплив занять спортивними іграми на рівень фізичного здоров'я хлопчиків 11–12 років / М. В. Данилевич, І.Б. Грибовська // Буковинський науковий спортивний вісник. – Чернівці, 2005. – Вип. 2. – С. 13 – 16.

3. Келлер В. С. Факторы результативности соревновательной деятельности при розыгрыше стандартных положений / В. С. Келлер, Е. Н. Приступа // Проблемы повышения мастерства спортсменов : тез. докл. науч.-практ. конф. – Чебоксары, 1989. – С. 71.

4. Колабашкин А. Взгляд на регби будущего / А. Колабашкин // Спортивные игры. – 1986. № 8. –С. 4.

5. Коритко З. Загальна фізіологія : навч. посіб. / Зоряна Коритко, Євген Голубій. – Львів : ПП Сорока, 2002. – 141 с.

6. Коритко З. Медико-біологічні основи фізичного виховання / Зоряна Коритко. – Львів, 2002. – 51 с.

7. Коритко З. І. Реалізація адаптаційних можливостей кровообігу за умов граничних фізичних навантажень під впливом гепарину / З. І. Коритко // Вісник проблем біології і медицини. – 2011. – Вип. 2, т. 3. – С. 209 – 213.

8. Мухін В. М. Вплив спортивної спеціалізації на імунологічну реактивність спортсменів / Мухін В. М., Стюпіна А. Я., Коритко З. І. // Роль фізичної культури в здоровому способі життя : тези доп. II Регіон. наук.-практ. конф. – Львів, 1991. – Ч. 1. – С. 71–72.

9. Мартиросян А. А. Швидкісно-силова підготовка кваліфікаційних регбістів у підготовчому періоді: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.01 „Олімпійський і професійний спорт” / Мартиросян Артур Артурович ; Харків. держ. акад. фіз. культури. – Харків, 2006. – 19 с.

10. Музика Ф. В. Морфо-функціональні показники спортсменів різних спеціалізацій / Музика Ф. В. // Сучасні проблеми розвитку теорії та методики гімнастики : зб. наук. пр. – Львів, 2000. – С. 25–26.

11. Музика Ф. В. Морфофункціональні показники стану м'язової системи у спортсменів різних кваліфікацій / Музика Ф. В., Малицький А. В., Гриньків М.Я. // Карповські читання : матеріали III Всеукр. морф. наук, конф.– Дніпропетровськ, 2006. – С. 49–50.

12. Особливості соматотипу представників ігрових видів спорту / Тетяна Куцериб, Мирослава Гриньків, Любомир Вовканич, Федір Музика // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2014. – № 4(18). – С. 37–44.

13. Приступа Е. Н. Розыгрыш стандартных положений / Е. Н. Приступа // Старт. – 1989. – № 5. – С. 19.

14. Регбі : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2015. – 6 с.

15. Соколов А. Регби: техника, тактика, обучение и тренировка / А. Соколов, А. Бутягин. – Москва : Физкультура и туризм, 1935. – 76 с.